

Голові разової спеціалізованої вченої ради
д. ю. н., проф. Гринько С.Д.

В І Д Г У К

офіційного опонента докторки юридичних наук, професорки, завідувачки
кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ
«Ужгородський національний університет»

Булеци Сібілли Богданівни

**на дисертацію Танасюк Олени Євгенівни «Зобов'язання з
відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та
майна фізичної особи», подану на здобуття ступеня доктора філософії за
спеціальністю (галузь знань 08 «Право», спеціальність «081» Право) до разової
спеціалізованої вченої ради**

Актуальність дисертаційного дослідження. У сучасній цивілістичній доктрині України інститут недоговірних зобов'язань, що ґрунтуються на правомірних діях суб'єктів, тривалий час залишався в тіні деліктного права, що зумовлює високу теоретичну та практичну значущість обраної теми. Актуальність обраного дисертанткою напряму дослідження не викликає сумнівів і зумовлена низкою об'єктивних чинників, що впливають як із внутрішньої логіки розвитку цивільного права, так і з сучасного соціально-політичного контексту України. Відповідно до положень статті 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я визнаються найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Це конституційне положення формує фундамент для побудови дієвих механізмів цивільно-правового захисту, які мають на меті не лише відновлення порушених прав, а й стимулювання соціально корисної, саможертвовної поведінки громадян. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи (далі - ЗВШРФО) вперше отримали детальне нормативне закріплення у главі 80 Цивільного кодексу України 2003 року. Однак, як справедливо зазначає авторка, понад два десятиліття практичного застосування цих норм виявили значну кількість концептуальних і прикладних проблем. Дискусійним залишається питання критеріїв правомірності дій із рятування, оскільки чинне законодавство не містить чітких параметрів для оцінки реальності загрози або допустимого ступеня ризику. Відсутність єдиних підходів до визначення суб'єктного складу, зокрема в частині участі юридичних осіб та держави, створює суттєві перешкоди для ефективного правозастосування.

Особливого значення робота набуває в умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України. Війна породила безпрецедентну

кількість випадків рятування життя та майна в екстремальних обставинах, де рятувальники-добровольці часто самі зазнають шкоди. Водночас спостерігається парадоксальна ситуація: при масовості таких фактів судова практика залишається вкрай обмеженою. Авторка аргументовано пояснює це латентним характером таких відносин — у суспільній свідомості порятунок сприймається як моральний обов'язок, а не як юридична підстава для вимоги відшкодування. Крім того, увага правоохоронної системи зміщена на воєнні злочини, що залишає індивідуальні вимоги рятувальників на периферії правового поля. Цифровізація суспільства також вимагає оновлення цивілістичного інструментарію. Поява цифрових речей як об'єктів цивільних прав ставить перед наукою питання про можливість їх рятування та межі відшкодування шкоди, завданої під час таких дій. Дисертантка своєчасно реагує на ці виклики, інтегруючи концепцію цифрових активів у структуру зобов'язань із рятування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Оцінюючи обґрунтованість наукових положень дисертації, важливо визнати, що її висновки, твердження та рекомендації є новими та добре обґрунтованими, що є результатом широкого аналізу цивільного законодавства, законів окремих іноземних держав та різноманітних теоретичних джерел.

Наукові положення, висновки та пропозиції, представлені в роботі, вважаються надійними та методологічно обґрунтованими, безпосередньо пов'язаними з суттєвою науковою, нормативною та емпіричною основою дослідження, а також критичним аналізом практики правоохоронних органів. У дисертації представлено комплексний аналіз цивільного законодавства та теоретичних джерел, що призводить до обґрунтованих результатів та рекомендацій. Включення емпіричних даних та критичний аналіз практики правозастосовних органів підвищує достовірність та наукову обґрунтованість роботи.

Важливу роль відіграє методологічна основа дослідження, яка складається із комплексу методологічних підходів, загально-наукового і окремих приватно-наукових методів дослідження, продумана логіка викладення матеріалу. Застосування загальних методів з іншими спеціальними методами дозволило досліднику одержати позитивні результати, розв'язати поставлені завдання та сформулювати обґрунтовані висновки, яким притаманні всі ознаки новизни. Методологічною основою дисертаційного дослідження слугували такі методи: формально-логічного (догматичного), системно-функціонального, історичного та порівняльного аналізу, тлумачення норм права, аксіоматичний. Вони дозволили визначити особливості ЗВШРФО.

За допомогою *формально-логічного методу* визначено поняття, ознаки ЗВШРФО та інших видів недоговорних зобов'язань (розділ 1), а також охарактеризовано підстави виникнення та елементи ЗВШРФО (розділи 2, 3

дисертації). За допомогою засобів дедукції та індукції сформульовано основні наукові положення про суб'єктів, об'єкт та зміст ЗВШРФО (розділ 3 дисертації).

Застосування методу *системно-функціонального аналізу* дозволило з'ясувати ризиковий та охоронно-регулятивний характер ЗВШРФО та їх місце у системі недоговірних зобов'язань (підрозділи 1.1 та 1.2 дисертації), суб'єктів та об'єкт цих зобов'язань (підрозділи 3.2 та 3.3 дисертації), види загроз завдання шкоди іншим особам (підрозділи 2.2, 2.3 та 2.4 дисертації).

Використання *історичного методу* дало можливість охарактеризувати динаміку формування сучасної концепції ЗВШРФО, а також зробити висновок про спільне історичне походження видів недоговірних зобов'язань – від права Стародавнього Риму (розділи 1, 2, 3 дисертації).

Завдяки *методу порівняльного аналізу* було виявлено схожі та відмінні ознаки між ЗВШРФО та *negotiorum gestio*, зобов'язання зі створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або юридичної особи та зобов'язання з відшкодування шкоди згідно глави 82 ЦК України (підрозділ 1.2 дисертації). Цей метод було використано також для порівняння цивільно-правового статусу суб'єктів зобов'язань, визначення особливостей тварин та ЦР у системі об'єктів загрози завдання шкоди тощо (розділ 2 дисертації).

Метод тлумачення норм права було використано для правового аналізу змісту нормативно-правових актів у сфері цивільного захисту, відшкодування шкоди, зокрема у надзвичайних ситуаціях, а також цивільного та кримінального законодавства (розділи 1, 2, 3 дисертації).

За допомогою *аксіоматичного методу* було виявлено традиційні концепції розуміння правових категорій (юридичний факт, фактичний склад, дія, вчинок, підстава, умова, шкода, збитки та інші) та на їх підґрунті виявлено і охарактеризовано похідні від них положення про відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи (розділи 1, 2, 3 дисертації).

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри цивільного права та процесу на 2017–2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105), а також на 2024–2030 роки «Актуальні питання правового регулювання здійснення та захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів приватного права» (державний реєстраційний номер 0124U002539), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

Тему дисертації затверджено у вченій раді Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (протокол № 5 від 25 жовтня 2023 року).

Мета дисертаційного дослідження полягає у визначенні особливостей ЗВШРФО, а також розроблення науково-теоретичних пропозицій для вирішення проблемних питань у сфері правового регулювання відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи.

Для досягнення зазначеної мети передбачено розв'язати такі завдання:

- визначити поняття та ознаки ЗВШРФО;
- охарактеризувати співвідношення ЗВШРФО з іншими видами недоговірних зобов'язань;
- розкрити підстави виникнення ЗВШРФО;
- визначити поняття загрози у ЗВШРФО;
- охарактеризувати життя, здоров'я та майно фізичної особи як об'єкти загрози у зобов'язаннях з відшкодування шкоди;
- з'ясувати особливості ЦР як особливого об'єкта загрози у зобов'язаннях з відшкодування шкоди;
- охарактеризувати суб'єктів, об'єкт та зміст ЗВШРФО;
- розробити науково-теоретичні пропозиції для вирішення проблемних питань у сфері правового регулювання відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи.

Об'єктом дисертаційного дослідження є правовідносини, пов'язані з відшкодуванням шкоди, завданої фізичній особі.

Предметом дослідження є зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи.

Ознайомлення зі змістом дисертації **Танасюк Олени Євгенівни** дає підстави для наступних висновків. Авторка виявила належний рівень знань вітчизняної цивілістичної літератури та закордонних джерел, актів цивільного законодавства, судової практики, знайшов ряд дискусійних проблем, що підлягають осмисленню і відповідного їх рішення.

Оцінюючи обґрунтованість наукових положень дисертації, необхідно зазначити, що висновки, положення і пропозиції дисертанта є належно аргументованими, та є наслідком всебічного аналізу актів цивільного законодавства України, які є предметом дослідження.

У ряді випадків авторка веде полеміку, аналізує думки вчених із приводу теоретичних питань ЗВШРФО, визначає власну позицію з цього приводу і на цій основі аргументує пропозиції, спрямовані на удосконалення теорії і практики правового регулювання зазначених відносин. Міркування авторки підтверджуються не лише аналізом вітчизняного законодавства, а і осмисленням законодавства деяких зарубіжних країн, судової практики тощо. Архітектоніка

дисертаційного дослідження дозволила авторці комплексно і послідовно вирішити окреслені завдання і досягти поставленої мети.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 246 сторінок. Список використаних джерел, що містить 221 найменування.

Авторка дисертації розпочинає своє дослідження з фундаментального аналізу категорії «зобов'язання» у цивільному праві України. Посилаючись на статтю 509 ЦК України, Танасюк О. Є. підкреслює, що зобов'язання є правовідношенням, у якому динаміка прав та обов'язків між боржником і кредитором визначається не лише їхньою волею, а й об'єктивними юридичними фактами. (с. 82 дисертації)

Особлива заслуга авторки полягає у виокремленні десяти ознак ЗВШРФО, що дозволяють ідентифікувати це зобов'язання в масиві недоговірних відносин. Зокрема, вона зазначає, що це майнове правовідношення, підставою якого є правомірна поведінка у формі юридичного вчинку особи – рятувальника. Ця теза є ключовою, адже вона відмежовує рятування від деліктів (стаття 1166 ЦК), де підставою є правопорушення (с.50, 62, 208 дисертації).

Авторка проводить глибокий аналіз «невольового» характеру юридичного вчинку при рятуванні. Незважаючи на те, що рятувальник діє свідомо (вольовий акт), його воля спрямована на фізичне усунення небезпеки, а не на породження цивільно-правових наслідків у вигляді обов'язку відшкодування шкоди. Правові наслідки у цьому разі настають у силу закону, що є класичною ознакою юридичного вчинку в цивілістичній доктрині.

Танасюк О. Є. також звертає увагу на імперативність правового регулювання цих відносин. Якщо в договірному праві діє принцип свободи договору (стаття 627 ЦК), то в ЗВШРФО умови та обсяг відшкодування жорстко визначені законом. Проте авторка робить цікаве зауваження: на стадії виконання зобов'язання щодо майна може з'являтися елемент диспозитивності, де власник і рятувальник можуть домовитися про конкретний спосіб компенсації.

У дисертації доведено, що ЗВШРФО та ЗВШ (згідно глави 82 ЦК) мають спільну мету — відновлення майнової сфери потерпілого. В усіх таких випадках необхідно встановити причинний зв'язок між діями (чи бездіяльністю) особи та шкодою. Саме глава 82 ЦК України надає такий інструментарій, оскільки визначає підстави та умови відшкодування шкоди, способи та порядок здійснення відшкодування шкоди, обставини звільнення від обов'язку відшкодування та підстави для зменшення розміру відшкодування. Таким чином, лише застосування норм глави 82 ЦК України дозволяє забезпечити принцип повного відшкодування шкоди (с. 76-77 дисертації).

Врахування майнового становища рятувальника є елементом соціальної справедливості, оскільки допомога більш заможному рятувальнику може бути меншою, ніж особі з гіршим матеріальним становищем.

Вартість майна, яке рятувалося, становить максимальну верхню межу розміру відшкодування шкоди, завданої майну рятувальника. Це означає, що рятувальник не може одержати більше ніж вартість врятованого майна, навіть тоді, коли його власні втрати перевищують цю суму (с.186 дисертації).

Другий розділ роботи присвячений дослідженню того, від чого саме рятують у ЗВШРФО. Автор послідовно розбирає поняття «загроза» та «небезпека», ототожнюючи їх у контексті глави 80 ЦК, що є виправданим для цілей практичного застосування норм.

Авторка ґрунтовно аналізує правовий статус життя та здоров'я як об'єктів особистих немайнових прав. Вона підкреслює, що ці блага є невідчужуваними та не мають економічного змісту, проте їх порушення створює майнові наслідки (витрати на лікування, втрата заробітку).

Важливим аспектом є аналіз обов'язку держави. Танасюк О. Є. стверджує, що оскільки держава не змогла виконати свій абсолютний обов'язок щодо забезпечення безпеки особи (виникла загроза життю), вона має нести відносний обов'язок перед тим, хто цю небезпеку ліквідував власноруч — перед рятувальником (с. 36 дисертації).

Особливий інтерес викликає аналіз тварин як об'єктів рятування. Стаття 180 ЦК України прирівнює тварин до речей, що створює певні етичні колізії. Авторка пропонує гуманістичний підхід, згідно з яким рятування тварини є суспільно корисним актом, незалежно від її ринкової вартості. Проте вона справедливо зазначає, що для відшкодування шкоди майну рятувальника за рахунок власника тварини, остання повинна мати істотну цінність.

Розподіл відповідальності за рятування безпритульних тварин є одним із найбільш практично значущих положень роботи. Покладення цього обов'язку на місцеві ради через призму порушення ними правил утримання територій дозволяє створити фінансовий стимул для органів місцевого самоврядування вирішувати проблему безпритульних тварин гуманними методами.

Аналіз цифрових речей (стаття 179-1 ЦК) у контексті рятування є першим подібним дослідженням в Україні. Авторка виокремлює специфічні ризики рятувальника в цифровій сфері:

- Втрата власних конфіденційних даних під час втручання в чужу систему для її захисту.
- Психічне виснаження та моральна шкода через перебування під постійним тиском кібератак.
- Фізичне пошкодження серверів при їх екстреній евакуації.

Танасюк О. Є. доводить, цифрова речі у ЗВШРФО/М є особливим об'єктом загрози, оскільки являє собою індивідуально-визначене нематеріальне благо, невід'ємне від цифрового середовища, на яке поширюються режими речі та права власності, за змістом охоплюють результати інтелектуальної діяльності, інформацію та інші майнові блага, й забезпечують абсолютний, виключний контроль особи, яка має до неї доступ. Справжнім науковим проривом є підрозділ 2.2.4, присвячений цифровій речі як об'єкту загрози. Спираючись на закон «Про цифровий контент та цифрові послуги», авторка доводить, що рятування серверів, баз даних або віртуальних активів під час кібератак чи фізичних загроз (пожеж, обстрілів) підпадає під дію глави 80 ЦК.

У третьому розділі дисертантка розкриває структуру правовідношення «рятувальник – боржник». Це положення викликало жваву дискусію в наукових колах. Традиційно вважалось, що героїчні вчинки притаманні лише людям. Танасюк О. Є. переконливо доводить, що юридична особа може діяти лише через своїх працівників. Якщо працівник ІТ-компанії або охоронної фірми, не маючи прямого обов'язку (наприклад, рятуючи офіс сусіда, а не свій), вчиняє дії з порятунку і при цьому використовує ресурси своєї фірми (спецтехніку, вогнегасники, дорогі сервери), то потерпілим у розумінні цивільного права стає саме юридична особа — власник цього майна.

Однак авторка встановлює чіткі межі: юридичні особи державної форми власності не можуть вимагати відшкодування від держави (за ст. 1161 ЦК), оскільки це призведе до перекладання коштів з «однієї державної кишені в іншу».

Авторка детально аналізує принцип повного відшкодування шкоди. Вона вказує на виняток у статті 1162 ЦК: при рятуванні майна розмір відшкодування обмежений вартістю врятованого об'єкта. Це логічно, адже інакше порятунок був би економічно недоцільним для власника.

Пропозиція щодо врахування державних соціальних гарантій є кроком до раціоналізації публічних фінансів. На думку авторки, якщо рятувальник отримав безоплатну медичну допомогу в державній лікарні, він не може вимагати від держави виплати грошового еквівалента цієї допомоги ще раз у формі відшкодування шкоди. Держава має сплатити лише те, що пацієнт купив за власні кошти (ліки, що не входять у перелік, складні операції тощо).

У висновках до кожного з розділів та до дисертаційного дослідження в цілому дисертантка чітко та повно, в логічній послідовності виклала основні здобутки власної роботи. Висновки дисертації відповідають поставленим завданням. Зроблені в дисертації висновки і рекомендації є виваженими і своєчасними.

Отже, аналіз дисертаційного дослідження О.Є. Танасюк свідчить, що в ньому містяться важливі положення та висновки щодо правового матеріально та колізійно-правового регулювання відносин, які впливають із змісту ЗВШРФО,

також науково обґрунтовані пропозиції, які б слугували оптимізації вітчизняного цивільного законодавства.

Наукова новизна одержаних результатів. Переважна більшість положень наукової новизни, які сформовано на трьох рівнях (вперше, набуло подальшого розвитку та удосконалено), заслуговують на підтримку і видаються належно аргументованими та достовірними.

Дисертантка на достатньому науково-теоретичному рівні обґрунтував новизну наступних положень:

- вперше доводить, що ЗВШРФО є ризиковими за своєю природою. Традиційно категорія ризику в цивільному праві пов'язується з договірними відносинами або діяльністю, що створює підвищену небезпеку. Однак авторка обґрунтовує, що рятувальник, діючи правомірно, свідомо приймає на себе ризик завдання шкоди власному життю, здоров'ю або майну заради порятунку іншої особи. Ризик у контексті рятування характеризується подвійністю. З одного боку, існують об'єктивні елементи — реальна загроза благам фізичної особи. З іншого — суб'єктивні елементи, що полягають в усвідомленні рятувальником ймовірності настання негативних наслідків для себе та можливої неповноти відшкодування. Таке трактування ризику дозволяє по-іншому поглянути на механізм розподілу майнових втрат між учасниками правовідносин, де критерієм справедливості виступає суспільна корисність дій рятувальника.

Одним із найбільш теоретично значущих висновків роботи є визначення ЗВШРФО як регулятивно-охоронних правовідносин (с.22). Авторка пропонує відійти від жорсткого поділу зобов'язань на регулятивні (спрямовані на нормальний обіг) та охоронні (що виникають з правопорушень). У випадку рятування відносини є регулятивними за підставою виникнення (правомірна дія) та розподілом обов'язків, але охоронними за своєю метою (захист і відновлення благ рятувальника). Особливістю є те, що ці функції реалізуються одночасно без трансформації однієї в іншу, як це буває в договорах при їх порушенні. Це дозволяє кваліфікувати ЗВШРФО як специфічний механізм превентивно-компенсаційного захисту приватних прав.

Дисертантка виділяє сукупність юридичних фактів (юридичний склад), необхідних для виникнення зобов'язання:

1) факти-дії з рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи (юридичний вчинок); 2) факт завдання шкоди особі, яка без відповідних повноважень рятувала здоров'я, життя та майна фізичної особи; 3) рішення суду про покладення обов'язку по відшкодуванню шкоди особі, яка без відповідних повноважень рятувала здоров'я, життя та майна фізичної особи. (с. 3 дисертації)

Важливим є висновок про те, відсутність у юридичної особи, у тому числі фізичної особи-підприємця, замовника, підприємницького товариства, кооперативу (рятувальника), права на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи та запропоновано

положення, що фізична особа, яка рятувала від реальної загрози майно, зокрема цифрову річ, іншої фізичної особи, не має права на відшкодування моральної шкоди у зв'язку зі знищенням чи пошкодженням її майна

Дисертанткою доведено факт обмеження держави (боржника) у праві укладати із рятувальником (кредитором) договір про зменшення або збільшення розміру відшкодування шкоди.

Авторкою ґрунтовно проаналізовано ознаки «реальності» загрози. На відміну від уявних страхів, реальна загроза має бути об'єктивно існуючою та такою, що не може бути припинена професійними рятувальниками вчасно. У разі загрози майну додається критерій «істотності» цінності об'єкта рятування.

Вагомим є висновок про роль держави як боржника. Авторка пропонує обмежити обов'язок держави лише тією частиною витрат, яка не покрита державними соціальними гарантіями (безоплатна медицина, допомога на поховання). Це відповідає принципу раціонального використання бюджетних коштів і недопущення подвійного відшкодування.

Результати дисертації Танасюк О. Є. мають високий ступінь обґрунтованості. Висновки авторки підтверджуються не лише теоретичними роздуми, а й конкретними пропозиціями щодо вдосконалення чинного законодавства.

Дисертантка пропонує доповнити статтю 1161 ЦК України частиною п'ятою такого змісту:

«5. Шкода, завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи, яка без відповідних повноважень рятувала здоров'я та життя фізичної особи від реальної загрози для неї, відшкодовується державою у частці, яка не покрита державними гарантіями через механізми державного фінансування охорони здоров'я та поховання»;

– внести зміни до частини першої статті 1162 ЦК України такого змісту: слова *«відшкодовується державою у повному обсязі»* замінити словами *«відшкодовується державою у частці, яка не покрита державними гарантіями через механізми державного фінансування охорони здоров'я та поховання»*.

Ці пропозиції є надзвичайно актуальними для українського законодавця, особливо в контексті євроінтеграції та адаптації права до цифрових реалій.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості їх використання в: тому, що їх можна використати:

– у науково-дослідній сфері як підґрунтя для подальших загальнотеоретичних наукових досліджень проблем недоговорних зобов'язань та ЗВШРФО зокрема;

– в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін «Цивільне право», «Зобов'язання з відшкодування шкоди»;

– у нормотворчому процесі для вдосконалення законодавства у сфері

правового регулювання ЗВШРФО;

– у правозастосовній діяльності судових органів для вирішення спорів у разі завдання шкоди внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи.

Наукові концепції, висновки та пропозиції дисертаційної роботи використано для підготовки лекцій та навчально-методичних матеріалів у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова (*Акт про реалізацію результатів наукових досліджень від 28 листопада 2025 року – Додаток Б*).

Ряд висновків і пропозицій носять постановочний характер і можуть слугувати для подальших дискусій і обговорень з метою пошуку найкращих шляхів вирішення проблем, які досліджувалися дисертанткою.

У дисертації висловлено чимало цікавих ідей щодо досліджуваної проблематики, більшість з яких знайшли своє логічне продовження і завершення у вигляді формулювання конкретних пропозицій до актів цивільного законодавства.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів наукових досліджень не виявлено.

Оцінка оформлення дисертації. Стиль, форма, зміст рукопису свідчать про професійність дисертантки, схильність до наукового аналізу, вміння використовувати літературні, нормативні джерела, судову практику, формувати на їх основі власні теоретичні і практичні висновки та рекомендації.

У цілому дисертації властива повнота, системність подання та логічність викладення матеріалу. Авторський стиль відповідає вимогам науковості, мова дисертації коректна та зрозуміла. Оформлення дисертації та анотації до неї відповідає встановленим вимогам, зокрема затвердженим наказом МОН України №40 від 12.01.2017. Текст анотації відповідає основним положенням дисертаційного дослідження.

Повнота викладу положень дисертації в публікаціях автора. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у шести наукових працях, зокрема чотирьох наукових статтях у виданнях України, визначених фаховими з юридичних наук, двох тезах доповідей на міжнародній науково-практичній конференції і всеукраїнській науковій конференції.

Вимоги законодавства до кількості наукових публікацій і допустимих наукових видань дотримані. Структура і зміст публікацій відповідають вимогам

до публікацій результатів дисертаційних досліджень, що звичайно ставляться. Результати дисертаційного дослідження відображені у наукових публікаціях у достатньому обсязі.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Разом з тим дисертація не позбавлена певних недоліків, окремі питання дослідження не знайшли відповідного рішення й обґрунтування, деякі з них залишилися поза увагою авторки, не з усіма дисертаційними положеннями можна погодитися беззастережно.

Оцінюючи роботу як позитивну та новаторську, вважаю за необхідне висловити кілька дискусійних зауважень, які потребують додаткового пояснення під час захисту.

1. Автор стверджує, що юрособа може зазнати лише пониження ділової репутації, що не властиво рятуванню. Однак чи не може факт героїчної поведінки працівника, що призвела до збитків фірми, бути використаний конкурентами для поширення чуток про «нестабільність» чи «непрофесійність» менеджменту компанії? Чи не варто залишити за судом право оцінювати такі випадки індивідуально?

2. Покладення обов'язку відшкодування на сільські чи селищні ради за шкоду, завдану при рятуванні безпритульних тварин, є логічним з позиції «невиконання обов'язку благоустрою». Проте чи не стане це надмірним тягарем для дефіцитних місцевих бюджетів у воєнний час? Можливо, доцільно передбачити субсидіарну відповідальність держави у таких випадках?

3. Авторка наголошує на об'єктивній реальності загрози як обов'язковій умові. Однак як бути в ситуації «уявної небезпеки», коли особа діє добросовісно, рятуючи людину від того, що їй здається загрозою (наприклад, крик про допомогу під час театральної репетиції, який перехожий сприйняв як реальний напад)? Чи не варто захистити такого «добросовісного рятувальника», хоча б у частині витрат на лікування його травм?

4. У підрозділі 2.2.4 авторка аналізує рятування даних під час кібератак. Виникає питання: як розмежувати «рятування без повноважень» та «звичайну роботу ІТ-спеціаліста»? Якщо системний адміністратор у позаробочий час помітив злам і почав рятувати дані, чи буде це ЗВШРФО, чи це буде виконання його посадової інструкції за «ненормованим графіком»?

Наведені міркування та зауваження більше є предметом дискусії, і вони не впливають на те, наскільки високо оцінюється дисертація на здобуття ступеня доктора філософії в галузі права на її належний рівень.

Дисертаційна робота **О. Є. Танасюк** свідчить про теоретичну і практичну значимість проблеми, дискусійність розуміння сутності, видів, особливостей зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи, а також недосконалість низки норм чинного законодавства, що регулюють відносини у цій галузі. Авторка доклала чимало

зусиль, аби знайти відповіді на питання, що виникають у зв'язку з визначенням юридичної природи зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи, обґрунтувати свою позицію і на такому підґрунті запропонувати аргументовані зміни та доповнення у чинне законодавство. Із завданнями, що перед ним поставали у процесі дослідження, авторка впоралася цілком успішно, прагнучи досягти нового рівня знань у обраній сфері та переконливо обстоюючи свою наукову позицію, що, власне, і має бути головною метою дослідника у будь-якій науковій творчій праці, зокрема у дисертації, що подається на здобуття наукового ступеню доктора філософії із обраного напрямку дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. За наслідками ознайомлення з дисертаційним дослідженням **Танасюк Олени Євгенівни** представленої до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» в разовій спеціалізованій вченій раді створеній в Хмельницькому Університеті Управління та Права імені Леоніда Юзькова, слід зробити наступні висновки:

1. Дисертація є завершеним самостійним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення конкретної для науки цивільного права задачі яка закриває значну прогалину в українській цивілістиці. Авторці вдалося поєднати глибокий теоретичний аналіз із гострими потребами практики воєнного та цифрового часу. Сформульовані висновки мають високу наукову цінність, а пропозиції щодо зміни Цивільного кодексу України є зрілими та готовими до впровадження. Робота відповідає всім критеріям, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

2. Вивчення тексту дисертації показує, що авторка дотримувалася стандартів академічної доброчесності. Робота містить посилання на джерела інформації, використані в ідеях, розробках, твердженнях та даних; забезпечено дотримання законодавства про авторське право; представлено достовірну інформацію щодо наукових результатів, а також використані методи дослідження та джерела інформації. Ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів наукових досліджень не виявлено.

3. Авторка дослідила значний масив вітчизняної та міжнародної фахової літератури, науково-практичних публікацій, нормативних та правових джерел, а також прикладів судової практики, що стосуються теми дисертації. Дисертантка провела ґрунтовний критичний аналіз теоретичних положень юридичної літератури з предмета дослідження та на основі цього аналізу сформулювала відповідні ідеї щодо вдосконалення цивільного законодавства України.

4. Основні положення дисертації, що виносяться на захист, належним чином знайшли відображення у наукових статтях, що були підготовлені та опубліковані авторкою дисертації, кількість і якість яких в цілому відповідає чинним вимогам щодо публікацій результатів дисертаційного дослідження.

5. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам, зокрема затвердженим наказом МОН України №40 від 12.01.2017.

З огляду на викладене, вважаю, що дисертація **Танасюк Олени Євгенівни «Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої внаслідок рятування здоров'я, життя та майна фізичної особи»**, за змістом, обсягом, оформленням і науковою новизною відповідає вимогам, встановленим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (затвердженим постановою КМ України №44 від 12.01.2022), «Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» (затвердженим постановою КМ України №261 від 23.03.2016) та «Вимогами до оформлення дисертації» (затвердженими наказом МОН України №40 від 12.01.2017), а її авторка, **Танасюк Олена Євгенівна**, за результатами публічного захисту, заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії у галузі 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент :

докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка кафедри цивільного
права та процесу,
ДВНЗ «Ужгородський національний
університет»

Сібілла БУЛЕЦА

Підпис Булеци С.Б.

«засвідчую»

Вчена секретарка ДВНЗ
«Ужгородський національний
університет»

Олена МЕЛЬНИК